

МЕТОД АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ЩОДО ПОСЛАБЛЕННЯ ВПЛИВУ НЕГАТИВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ БЕЗПЕКОВОГО СЕРЕДОВИЩА НА ПРОЦЕСИ РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ

У XXI столітті збройні конфлікти та війни все частіше ведуться в “сірій зоні”, тобто поза межами міжнародного права, як у фізичному просторі, так і в інших вимірах – інформаційному, кібернетичному, культурному, когнітивному, переважно гібридними способами, із залученням іррегулярних формувань (приватних військових компаній, повстанців, терористів і т. ін.). Як наслідок – сьогоденне міждержавне протистояння стає все більш складним, охоплює різні сфери національної безпеки, характеризується широким діапазоном негативних для населення держави наслідків.

Пріоритетними завданнями правоохоронних, спеціальних, розвідувальних та інших державних органів сектору безпеки і оборони України відповідно до їх компетенції визначено активну та ефективну протидію розвідувально-підривній діяльності, спеціальним інформаційним операціям та кібератакам, ворожій пропаганді, протидію зовнішнім загрозам національній безпеці України, сприяння реалізації національних інтересів тощо.

Сталий розвиток держави потребує своєчасного кількісно-якісного оцінювання негативних тенденцій розвитку (загроз) з метою недопущення кризових ситуацій у забезпеченні національної безпеки.

Запропонований метод дозволяє розробляти концептуальні підходи до обґрунтування відповідних антикризових стратегій і програм, а також рекомендації щодо критеріїв оцінювання ефективності усунення (нейтралізації) негативних тенденцій розвитку геополітичної та воєнно-політичної обстановки (загроз) в умовах обмеженості ресурсів.

В основу методу закладається обґрунтування критичних значень ризиків реалізації деструктивних факторів в окремих сферах національної безпеки, на основі порівняння яких з оціненими поточними ризиками, розробляються антикризові заходи для визначених сфер національної безпеки стосовно кожної виявленої негативної тенденції. Метод передбачає організацію системного моніторингу ефективності антикризового управління з визначенням критеріїв для прийняття рішень щодо порядку виконання антикризових заходів.

Ключові слова: національна безпека, антикризове управління, негативна тенденція, загроза, ризик, пороговий рівень ризику, безпекове середовище.

Вступ і постановка завдання. Стаття присвячена проблемі підвищення ефективності антикризового управління у системі забезпечення національної безпеки (СЗНБ) держави в умовах застосування (виявлення) комбінованих загроз. Успішне розв’язання цієї проблеми потребує кількісно-якісного оцінювання негативних тенденцій (НТ) розвитку з метою недопущення кризових ситуацій у забезпеченні національної безпеки держави [1]. Для цього пропонується вирішити низку наукових та практичних завдань, зокрема обґрунтувати критичні значення ризиків реалізації деструктивних факторів у визначених сферах національної безпеки, провести оцінювання поточних ризиків та на основі їх порівняння розробити антикризові заходи для кожної сфери національної безпеки стосовно виявлених НТ, а також визначити критерії для прийняття рішень щодо порядку виконання таких заходів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У монографіях [2 – 5] автори розглядають гібридну війну як інтеграцію різних реальних і віртуальних загроз (військових, дипломатичних, економічних, інформаційних тощо) з метою негативного впливу на державу-жертву (мішень), занурення її в ситуацію невизначеності, послаблень та руйнування без оголошення війни, а також на створення навколо відповідного інформаційного поля, яке має сформувати у світової спільноти такий образ цієї держави, який виправдовував би будь-які

недружні, навіть агресивні дії на її адресу. Однак, питання оцінювання та аналізу НТ розвитку геополітичної та воєнно-політичної обстановки авторами не розглянуті.

У монографії [6] розглянуто методологічний апарат організації комплексної, зокрема асиметричної протидії загрозам воєнного характеру з боку сильнішого у військовому відношенні противника. Антикризове управління розглянуте лише як необхідність порушення цього питання.

У публікаціях [7, 8] наводиться загальна характеристика гібридних загроз, аналізується їх вплив на забезпечення національної безпеки, однак методичні підходи до оцінювання їх впливу на визначальні сфери національної безпеки (НБ) не розглядаються.

У статті [9] розглянуто комплексний підхід до формування стратегії вирішення проблем розвитку соціально-економічних об'єктів на основі структуризації знань про їх розвиток у вигляді когнітивних карт. Він є інструментальним комплексом підтримки діяльності щодо розв'язання проблем управління. Загрози об'єктам у статті детально не розглядаються.

У статті [10] з теоретичного погляду розглянуто когнітивний підхід в моделюванні та управлінні. Виділено клас управлінських задач, для вирішення яких доцільне когнітивне моделювання. Детально розглянута когнітивна модель соціально-економічного розвитку окремого регіону, однак загрози розвитку регіону не розглянуті.

У зазначених та інших публікаціях, з якими могли ознайомитися автори, не наводиться методичний апарат оцінювання рівня гібридних загроз та їх деструктивного впливу на визначальні сфери НБ, а також їхнього впливу на ризики забезпечення НБ держави.

Формулювання мети статті. Метою статті є розроблення методу антикризового управління у СЗНБ щодо послаблення впливу НТ безпекового середовища на процеси реалізації національних інтересів (НІ) держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стратегія національної безпеки України визначає людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю в Україні. Реалізація цієї норми Конституції України – головна ціль державної політики національної безпеки [1].

Державний суверенітет, територіальна цілісність, демократичний конституційний лад та інші фундаментальні НІ мають реалізовуватися в умовах наявності загроз як воєнного, так і невоєнного характеру з боку недружніх держав. Найбільш небезпечними загрозами є спроби порушити соціально-політичну стабільність та сталий розвиток держави, спровокувати громадянську війну, внутрішні конфлікти, здійснити державний переворот тощо.

Пріоритетними завданнями правоохоронних, спеціальних розвідувальних та інших державних органів сектору безпеки і оборони України (СБОУ) відповідно до їх компетенції визначено активну та ефективну протидію розвідувально-підбивної діяльності, спеціальним інформаційним операціям та кібератакам, ворожій пропаганді, протидію зовнішнім загрозам НБ України, сприяння реалізації НІ України тощо. Звісно, що для запобігання й реагування на ці деструктивні явища та загрози в умовах обмеженості ресурсів потрібна чітка координація та взаємодія органів СБОУ, інших державних органів, територіальних громад, бізнесу, громадянського суспільства і населення, для чого необхідно розробити науково обґрунтовані відповідні антикризові стратегії, програми та рекомендації [2]. Однак в Стратегії національної безпеки України не розглянуті концептуальні підходи до їх обґрунтування, критерії ефективності усунення (нейтралізації) деструктивних явищ (загроз) в умовах обмеженості ресурсів, фактори, що спричиняють ризики забезпечення НБ у її пріоритетних сферах і, що вкрай важливо, їх порогові значення (рівні). Тому авторами статті запропоновано метод антикризового управління у СЗНБ щодо послаблення впливу НТ на процеси реалізації НІ держави (далі метод).

Суть методу полягає в обґрунтуванні критичних значень (порогових рівнів) ризиків реалізації деструктивних факторів в окремих сферах національної безпеки, оцінюванні поточних ризиків та розроблення на основі їх порівняння антикризових заходів для кожної сфери національної безпеки, а також визначення критеріїв для прийняття рішень щодо

порядку виконання антикризових заходів. Залежно від результату виконання розроблених заходів щодо послаблення впливу негативних тенденцій може бути прийнято одне з таких рішень: продовжувати виконання заходів без змін, провести коригування заходів або, якщо усунуті (послаблені) фактори негативного впливу, закінчити їх виконання.

Метод передбачає організацію системного моніторингу виконання заходів антикризового управління з можливістю постійного оцінювання поточного рівня виявлених ризиків.

Узагальнена блок-схема методу, який передбачає одинадцять основних етапів, наведена на рис. 1.

На першому етапі здійснюється моніторинг безпекового середовища з метою виявлення НТ розвитку геополітичної та воєнно-політичної обстановки в регіонах, які впливають на НІ держави.

Слід зазначити, що проблемні питання у сфері національної безпеки досліджують державні науково-дослідні установи та низка навчальних закладів, незалежні громадські організації держави, вітчизняні та закордонні фахівці з питань оборони, але дефініція безпекового середовища на цей час у нормативно-правових документах не визначена.

У цій публікації під *безпековим середовищем* будемо розглядати геополітичну, політико-дипломатичну, воєнну, економічну, інформаційну та інші сфери, де зароджуються, існують, накопичуються або проявляються сприятливі або небезпечні явища, негативні тенденції розвитку, потенційні та реальні загрози реалізації національних інтересів, та у яких держава реалізує політику національної безпеки, взаємодіє з міжнародними структурами безпеки, стратегічними партнерами, союзниками, військово-політичними та іншими інститутами й організаціями в інтересах забезпечення свого сталого розвитку на певному часовому інтервалі [3].

В ході моніторингу безпекового середовища для кожної сфери НБ з урахуванням виявлених НТ розробляються найбільш небажані сценарії та визначаються фактори, які їх провокують.

На другому етапі проводиться експертна фільтрація НТ (T_s) по сферах НБ (S) та їх паспортизація. Паспортизація дає можливість фіксувати у часі та просторі виявлену НТ (T_s), її основні ознаки, характер, масштаб, джерело, спрямування, можливі наслідки, можливі деструктивні прояви в інших сферах тощо. Більш детально паспорт загрози розглянуто в [4]. Бажаною умовою є те, щоб кількість таких НТ не перевищувала дев'яти у кожній сфері.

На третьому етапі за технологією експертного оцінювання, наведеною в [2], визначаються пріоритети ("важливості") кожної i -ї ($i=1, I$) НТ (T_{si}) у кожній s -й ($s=1, S$) сфері НБ.

На четвертому етапі шляхом експертного опитування для кожної i -ї ($i=1, I$) НТ (T_{si}) здійснюється формування пріоритетного ряду факторів ризику F_{sik} ($k=1, K$), що посилюють НТ (T_{si}) розвитку геополітичної та воєнно-політичної обстановки на визначену перспективу. При цьому важливо враховувати вплив як прямих, так і опосередкованих факторів ризику [8].

Визначення пріоритетів НТ та факторів ризику здійснюється методом ранжирування за 9-бальною шкалою, де 9-й ранг відповідає найбільшому впливу, а 1-й ранг – найменшому. Для цього доцільно залучати 7-9 експертів – фахівців у сфері, що розглядається.

Враховуючи тенденцію до ускладнення загроз, появи так званих гібридних загроз, труднощі їх виявлення, оцінювання та прогнозування їх рівня і руйнівного потенціалу, припускаємо, що на стратегічному рівні державного управління є достатня кількість підготовлених експертів (аналітиків) для оцінювання деструктивного впливу факторів ризику на посилення негативних тенденцій у визначених сферах НБ.

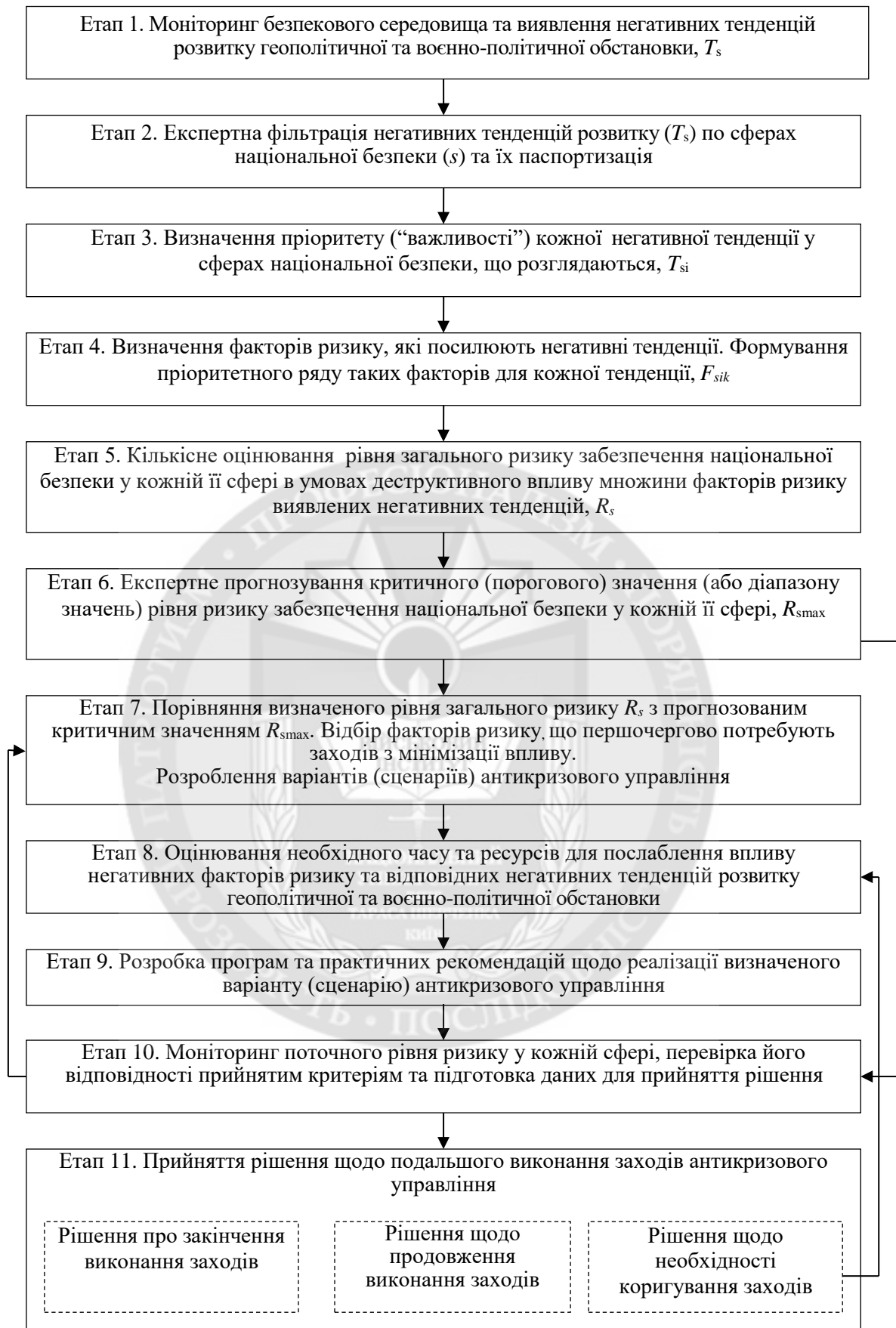

Рисунок 1 – Узагальнена блок-схема методу антикризового управління у СЗНБ щодо послаблення впливу НТ безпекового середовища на процеси реалізації НІ у визначених сферах НБ

програма спеціального призначення "Модель ситуаційного управління ризиком М7", яка дозволяє визначити числове значення загального ризику забезпечення НБ як інтегрального показника впливу негативних факторів ризику на кожну сферу НБ, що розглядається [11, 12].

На шостому етапі проводиться аналіз результатів, отриманих на попередньому етапі. Аналіз пропонується проводити на підставі орієнтовної шкали оцінювання впливу негативних факторів ризику (табл. 1).

Таблиця 1

Орієнтовна шкала оцінювання впливу негативних факторів ризику на s -ту сферу
($s=1, S$) НБ

Інтервал оцінок (критичне значення рівня ризику, R_{smax})	0 – 0,24 (R_{smax1})	0,25 – 0,49 (R_{smax2})	0,5 – 0,74 (R_{smax3})	0,75 – 1,0 (R_{smax4})
Характеристика впливу	Незнач ний вплив	Помірні й вплив	Значни й вплив	Дуже значний вплив

Також на цьому етапі здійснюється експертне прогнозування критичного (порогового) значення (або діапазону значень) рівня ризику R_{smax} , за якого, на думку експертів, у СЗНБ може виникати кризовий стан, що утруднить (або навіть унеможливить) стає функціонування системи та, відповідно, сталий розвиток держави (реалізацію НІ) [9], [10], і що потребуватиме впровадження антикризових заходів.

Як варіант, пропонується встановлення критичних значень рівня ризику R_{smax4} та R_{smax3} , що можуть бути використані в якості показників зниження впливу з дуже значного на значний та із значного на помірний відповідно (табл. 1).

Такий підхід дозволяє конкретизувати мету антикризового управління, оцінювати його поточні результати та приймати відповідні рішення з урахуванням можливого ресурсного забезпечення.

На сьомому етапі здійснюється порівняння визначеного рівня загального ризику R_s з прогнозованим критичним значенням (або діапазоном значень) рівня ризику R_{smax} забезпечення НБ у кожній s -й сфері. У разі виявлення необхідності послаблення впливу НТ T_{si} на процеси забезпечення НБ розробляються варіанти (сценарії) антикризового управління, проводиться відбір факторів ризику F_{siks} , що потребують першочергового нетривіального впливу [6].

На восьмому етапі проводиться експертне оцінювання часу та ресурсів, що потрібні для розробки і впровадження заходів з мінімізації впливу негативних факторів ризику F_{sik} та відповідних НТ T_{si} з урахуванням прогнозних змін геополітичної та воєнно-політичної обстановки на визначену перспективу. Графічне пояснення процедури експертного оцінювання потрібного часу наведено на рис. 2.

На дев'ятому етапі розробляються програми та практичні рекомендації щодо реалізації визначеного варіанту (сценарію) антикризового управління.

На десятому етапі здійснюється моніторинг виконання заходів антикризового управління у заданому проміжку часу t з визначенням поточного рівня ризику R_{spot} у кожній s -й сфері ($s=1, S$), перевіряється його відповідність прийнятним критеріям (R_{smax}) та готуються рекомендації для оцінювання результатів антикризового управління та прийняття відповідного рішення.

На одинадцятому етапі, залежно від результату виконання розроблених заходів, спрямованих на послаблення впливу НТ, приймається рішення щодо подальшого виконання заходів антикризового управління, а саме:

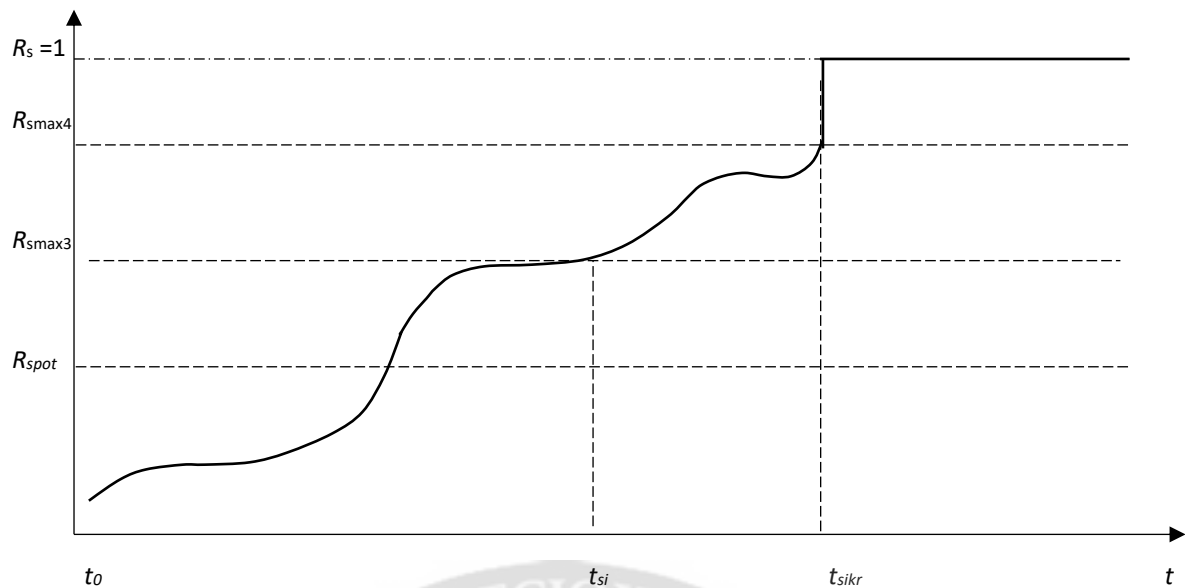

Рисунок 2 – Процедура експертного оцінювання часу, потрібного для нейтралізації впливу множини негативних факторів ризику i -ї НТ у s -й сфері:

R_{smax4} – криза у забезпеченні НБ у s -й сфері (рівень ризику, при якому вводиться в СЗНБ антикризове управління);

R_{smax3} – рівень ризику, при якому здійснюється прогнозування динаміки поточного рівня ризику i -ї НТ у s -й сфері;

R_{spot} – поточний рівень ризику i -ї НТ у s -й сфері;

t_0 – час виявлення i -ї НТ у s -й сфері;

якщо $R_{smax3} < R_{spot} < R_{smax4}$, то приймається рішення на продовження виконання заходів антикризового управління;

якщо $R_{spot} \geq R_{smax4}$, то приймається рішення на коригування таких заходів (уточнюються час та/або ресурси, необхідні для мінімізації впливу негативних факторів ризику та відповідних негативних тенденцій розвитку).

Висновки. Запропонований метод антикризового управління в системі забезпечення НБ щодо послаблення впливу НТ на процеси реалізації НІ держави дає змогу підвищити ефективність антикризового управління в умовах застосування проти неї комбінованих загроз шляхом кількісно-якісного оцінювання ризиків НТ розвитку (загроз) та попереджати кризові ситуації у забезпеченні НБ держави.

Метод забезпечує визначення критичних значень ризиків реалізації деструктивних факторів в окремих сферах НБ, на основі порівняння яких з оціненими поточними ризиками розробляються антикризові заходи (програми та рекомендації) для кожної сфери НБ стосовно послаблення впливу виявлених в процесі моніторингу безпекового середовища НТ на принципах комплексності, системної узгодженості між собою для мирного та воєнного часу, ресурсозабезпеченості на достатньому рівні, професіоналізму аналітиків, надійного кіберзахисту та незалежної експертизи на вищому державному рівні.

Розроблений метод передбачає підвищення ефективності антикризового управління на підставі прийняття обґрунтованих рішень щодо порядку виконання антикризових заходів.

У подальших публікаціях авторами планується розробити прикладну методiku антикризового управління.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року “Про Стратегію воєнної безпеки України”: Указ Президента України від 25.03.2021 року № 121/2021. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/1212021-37661> (дата звернення: 10.08.2023).

2. Богданович В. Ю., Свида І. Ю., Скулиш Є. Д. Теоретико-методологічні основи забезпечення національної безпеки України. Монографія. У 7 т. Т. 1. Теоретичні основи, методи й технології забезпечення національної безпеки України. За заг. ред. Є. Д. Скулиша. Київ: Наук.-вид. відділ НА СБ України, 2012. 548 с.

3. Богданович В. Ю., Свида І. Ю., Романченко І. С., Сиротенко А. М., Дублян О. В. Методологія комплексного використання військових і невійськових сил та засобів сектору безпеки і оборони для протидії сучасним загрозам воєнній безпеці України. Моногр. Вид. 2-ге, розшир. та доповн. Київ. НУОУ. 2021. 364 с.

4. Богданович В. Ю., Свида І. Ю., Скулиш Є. Д. Теоретико-методологічні основи забезпечення національної безпеки України. Монографія. У 7 т. Т. 4. Воєнна безпека держави і шляхи її забезпечення. За заг. ред. Є. Д. Скулиша. Київ. Наук.-вид. відділ НА СБ України. 2012. 464 с.

5. Арзуманян Р. Кромка Хаоса. Сложное мышление и сеть: парадигма нелинейности и среда безопасности XXI века. Москва: Изд. дом “Регнум”. 2012. 600 с.

6. Семенченко А. І. Стратегічне планування у сфері державного управління забезпеченням національної безпеки. Монографія. Київ. НАДУ при Президентові України. 2007. 260 с.

7. Висідалко А. Л., Богданович В. Ю. Аналіз можливостей системи забезпечення національної безпеки України щодо всебічної підтримки безпекового супроводу реалізації національних інтересів. Наука і техніка Повітряних сил ЗС України. Наук.-тех. журнал. Харків: ХНУПС. 2013. № 3 (12). С. 5–12.

8. Приміренко В. М., Грицай М. П. Способи ведення гібридної війни та роль збройної боротьби у ній. Труды ун-ту. Зб. наук. пр. НУО України. Київ. 2016. № 5 (138). С. 104–109.

9. Горбулін В. П., Качинський А. Б. Стратегічне планування: вирішення проблем національної безпеки. Монографія. Київ. НІСД. 2010. 288 с.

10. Висідалко А. Л., Богданович В. Ю. Забезпечення безпеки інформаційних процесів безпекового супроводу реалізації національних інтересів. Сучасний захист інформації. Київ. ДУТ. 2013. № 3. С. 60–66.

11. Богданович В. Ю. Воєнна безпека України: методологія дослідження та шляхи забезпечення. Київ. 2003. С. 291–297.

12. Саати Т. Принятие решений при зависимостях и обратных связях: Аналитические сети. Москва: Издательство ЛКИ. 2008. 360 с.

REFERENCES:

1. Pro rishennja Rady natsionalnoyi bezpeky i oborony Ukrainy vid 25.03.2021 “Pro Strategiyu voyennoyi bezpeky Ukrainy”: Ukaz Prezidenta Ukrainy vid 25.03.2021 № 121/2021. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/1212021-37661>.

2. Bogdanovych, V.Yu., Svyda, I. Yu. and Skulysh, Ye.D. Teoretyko-metodologichni osnovy zabezpechennya natsionalnoyi bezpeky Ukrainy. Monograf. T. 1. // Za zag. red. Ye.D. Skullysha. K.: Nauk.-vyd. viddil NA SB Ukrainy. 2012. 548 p.

3. Bogdanovych, V.Yu., Svyda, I.Yu., Romanchenko, I.S., Syrotenko, A.M. and Dublyan, O. V. Metodologiya kompleksnogo vykorystannya viyskovykh i neviyskovykh syl ta zasobiv sectoru bezpeky i oborony dlya protydyiyi suchasnym zagrozam voyenniy bezpetsi Ukrainy. Monograf. Vyd. 2-ge. K.: NUOU. 2021. 364 p.

4. Bogdanovych, V.Yu., Svyda, I. Yu. and Skulysh, Ye.D. Teoretyko-metodologichni osnovy zabezpechennya natsionalnoyi bezpeky Ukrainy. Monograf. T. 4. // Za zag. red. Ye.D. Skullysha. K.: Nauk.-vyd. viddil NA SB Ukrainy. 2012. 464 p.

5. Arzumyan, R. Kromka Haosa. Slozhnoje myshlenije i set: paradigma nelinejnosti i sreda bezopasnosti XXI veka. M.: Izd. dom “Regnum”. 2012. 600 p.

6. Semenchenko, A.I. Strategichne planuvannja u sferi derzhavnogo upravlinnja zabezpechennjam natsionalnoyi bezpeky. Monograf. K.: NADU pry Prezidentovi Ukrainy. 2007. 260 p.

7. Vysidalko, A.L and Bogdanovych, V.Yu. Analiz mozhylostey systemy zabezpechennya natsionalnoyi bezpeky Ukrainy schodo vsebichnoyi pidtrymky bezpekovogo suprovodu realizatsiyii

natsionalnyx interesiv. Nauka i texnika Povitryanyx Syl ZS Ukrainy. Nauk.-tex. zhurnal. X.:XNUPS. 2013. № 3 (12). P. 5–12.

8. Prymirenko, V.M. and Gritsay, M.P. Sposoby vedennya gibrydnoyi viyny ta rol zbroynoyi borotby u niy. Trudy un-tuТруды ун-ту. Zb. nauk. pr. NUO Ukrainy. K. 2016. № 5 (138). P. 104–109.

9. Gorbulin, V.P. and Kachinskiy, A.B. Strategichne planuvannya: vyrishennya problem natsionalnoyi bezpeky. Monograf. K.: NISD. 2010. 288 p.

10. Vysidalko, A.L. and Bogdanovych, V.Yu. Zabezpechennya bezpeky informatsiynyx protsesiv bezpekovogo suprovodu realizatsiyi natsionalnyx interesiv. Suchasnyy zaxyst informatsiy. K.: DUT. 2013. № 3. P. 60–66.

11. Bogdanovych, V.Yu. Voyenna bezpeka Ukrainy: metodologiya doslidzhennya ta shlyaxy zabezpechennya. K. 2003. P. 291–297.

12. Saati, T. Prinyatiye resheniy pri zavisimostyax i obratnyx svyazyax: Analiticheskiye seti. M.: Izdatelstvo LKI. 2008. 360 p.

Ph.D. Muzhenko V.M., Ph.D. Tsybizov A.L., Ph.D. Pekuliak R.O.

METHOD OF ANTI-CRISIS MANAGEMENT IN THE NATIONAL SECURITY SUPPORT SYSTEM CONCERNING IMPACT REDUCING OF THE SAFE ENVIRONMENT NEGATIVE TRENDS ON THE STATE NATIONAL INTERESTS REALIZATION PROCESSES

In the 21st century, armed conflicts and wars are increasingly being waged in the "Gray zone", that is, outside the boundaries of international law, both in physical space and in other dimensions – informational, cybernetic, cultural, cognitive – mainly by hybrid methods with involvement of irregular formations (private military companies, rebels, terrorists, etc.). As a result, today's interstate confrontation is becoming more and more complex, covering various spheres of national security, characterized by a wide range of negative consequences for the population of the state.

The priority tasks of the law enforcement, special, intelligence and other state bodies of the security and defence sector of Ukraine in accordance with their competence are defined as active and effective countering intelligence and subversive activities, special information operations and cyber-attacks, enemy propaganda, countering external threats to the national security of Ukraine, promoting implementation of national interests, etc.

Sustainable development of the state requires timely a quantitative and qualitative assessment of negative development trends (threats) in order to prevent crisis situations in ensuring the national security of the state.

The proposed method allows for the development of conceptual approaches to the justification of appropriate anti-crisis strategies and programs, as well as recommendations for evaluating the effectiveness of the elimination (neutralization) of negative trends in the development of the geopolitical and military-political situation (threats) in conditions of limited resources.

The basis of the method is the justification of the critical values of the risks of the implementation of destructive factors in certain areas of national security, based on a comparison of which with the assessed current risks, anti-crisis measures are developed: strategies, programs and recommendations for each area of national security in relation to each negative trend identified in the process of monitoring the security environment. The method provides the organization of: systematic monitoring of the effectiveness of anti-crisis management with the definition of criteria for making decisions on the order of anti-crisis measures carrying out.

Key words: national security, anti-crisis management, negative trend, threat, risk, threshold level of risk, security environment.